

DA DEN MADAGASISK-LUTHERSKE SALMESANG BLE TIL

AV SOGNEPREST LARS JOHAN DANBOLT

I.

Den første av våre misjonærer som skrev salmer på det madagassiske språk var lægemisjonæren, pastor *Christian Døderlein Borchgrevink*.¹⁾ Allerede i året 1872, etter bare 3 års opphold i landet, lyktes det for ham å gjengi noen av våre kjæreste norske salmer på madagassisk, med riktig versemål og med rytme og rim. Disse første forsøk var selvfølgelig ikke fullkomne. Det manglet det nok atskillig på. Men de ble straks tatt i bruk. Elevene ved de nye institusjoner i Antananarivo lærte dem fort, og snart var disse nye sangene spredt i avskrifter til våre stasjoner i Betsileo-provinsen, noen dagsreiser lenger sør.

Fru *Johanna Borchgrevink*²⁾ hadde nettopp begynt sitt «småbarnasyl» i hovedstaden.³⁾ I et privatbrev⁴⁾ av 1—2—1873 forteller hun om julen 1872. Det hadde vært slik glede å se «Børnenes straalende Ansigter, da de gik rundt Juletræet, syngende: «Her komme dine arme Smaa», «Et barn er født i Betlehem», «I denne søde Juletid»,» forteller hun.⁵⁾ Småpikene hadde fått undervisning i sang, og «de have tilegnet sig adskillige af vore Psalmer, som Borchgrevink har oversat. De have mærkværdig let for at lære Melodier, og Ordene faar de ogsaa let ind gennem Sang, saa selv de Mindste kunde lange Psalmer⁶⁾», f. Ex. «Et Barn er født i Betlehem», «Her komme dine arme Smaa» o. Fl. Jeg er vis paa, det vilde fryde mangt et Hjerte at høre dem syng

vore Psalmer, dem de ogsaa ere saa glade i og saa gjerne synge.»

Her får vi vite om 3 julesanger som må være skrevet i så god tid før jul 1872 at elevene ved pikeinternatet hadde kunnet lære utenat både ordene og melodiene til julefesten.

I brev⁷⁾ av 9—12—1873 skriver *Lars Dahle*⁸⁾ i sin beretning om «Katechetanstalten»⁹⁾ (Presteskolene): «I sang har Borchgrevink søgt at indøve flere af vor lutherske Kirkes Kjærnesalmer, som han har oversat. Omendskjønt det selvfølgelig ikke har kunnet gaa saa raskt fra Haanden hermed, saa have de (eleverne) dog allerede tilegnet sig adskilligt. Vi synge saaledes nu næsten ved hver Gudstjeneste: «Søde Jesu vi er her» og «Aleneste Gud i Himmerig, m. Fl.»¹⁰⁾

Den måten Dahle forteller dette på, synes å vise at det inntil 9—12—1873 bare var salmer av Borchgrevink som var tatt i bruk i skolene og ved menighetsgudstjenesten i Antananarivo. De fem salmer som nå er nevnt var alle av CB.¹¹⁾ I den første salmebok-utgave (F 1/1874) finner vi dem igjen som nr. 1, 13, 14, 15 og 29.

Men i tiden fra desember 1873 til et par måneder inn i det nye år 1874 må det være kommet en helt ny hymnologisk aktivitet over misjonærene. For allerede i begynnelsen av mai 1874¹²⁾ utgikk en ferdig salmebok med hele 50 nummer¹³⁾ fra et trykkeri i Antananarivo. 25 av disse salmer var av Borchgrevink, 20 av Dahle og 5 av *Lars Stueland*¹⁴⁾.

Det må ha vært en eller annen impuls før jul 1873 som har satt denne aktivitet i gang. Behovet, man kan godt si *nøden*, hadde de lenge kjent. Planer om luthersk gudstjenesteordning med egen tekstbok, salmebok og alterbok, hadde de i grunnen hatt fra begynnelsen av¹⁵⁾. Men jeg synes ikke disse ting forklarer den plutselige overgangen: før 9—12—1873 hadde Borchgrevink alene syslet med å oversette 5 salmer, etter 9—12—1873 var Borchgrevink, Dahle og Stueland energisk opptatt med på et par korte måneder å få i stand en salmebok med 50 nummer!

CB var allerede kommet i gang. Han var litt av en lyriker, som hadde skrevet pene vers på norsk også. Og nå var det begynt å gå lettere for ham, det har oppmuntret ham at det virkelig lyktes.

Dahle var seg vel bevisst at han ikke eide noen «dikterisk begavelse»¹⁶. Men hvorfor ikke forsøke? Det gikk tungt, som det gjerne går når man skal arbeide «invita Minerva». Men han kunne også oppleve at et vers kunne komme som en himmelsendt gave, umiddelbart, i et øyeblikk, uten noe strev. Og var de først kommet i vei med oppgaven og sett den som noe påtrengende nødvendig som måtte gjøres, så er det ikke noe merkelig at de fikk det til. Men allikevel: må de ikke ha fått en impuls fra en eller annen kant? Må det ikke ha vært noe som har fått CB og LD¹⁷) til å si til hverandre: Vi kan ikke vente lenger, vi *må få en salmebok i stand* —?

Her kunne man tenke på en tilskyndelse fra Stavanger eller fra Schreuder. Det kan også tenkes at misjonærene på Madagaskar hadde fått greie på at *Skrefsrud* i 1872 hadde utgitt en liten salmebok med 18 salmer på santalspråket¹⁸). Det vil i så fall ha kunnet virke ansporende. Men en må vel bli stående ved at det var forholdene på Madagaskar som gjorde en egen salmebok uomgjengelig nødvendig.

Hvorom allting er, i desember 1873 må Borchgrevink (CB), Dahle (LD) og Stueland (LS) være blitt enige om å oversette salmer av alle krefter. Etter hvert som de fikk dem fra hånden, dikterte de dem for skole-elevene. Den madagassiske prest *Hans Rabeony*¹⁹) har fortalt meg at de første presteskoleelever hadde sin egen håndskrevne salmebok, skrevet etter diktat, før boken forelå trykt — altså før 9. mai 1874.

Det norske misjonsselskap (NMS) hadde ikke eget trykkeri enda²⁰). Å sende manuskriptet til Stavanger for å få det trykt der, slik som man hadde gjort med de to første utgaver av Luthers lille katekisme, 1871 og 1873, kunne ikke komme på tale. For det hadde hast. Heldigvis var Mr. Kingdom, bestyreren for kvekernes trykkeri i Antananarivo, villig til å trykke boken. Og Traktatselskapet i London ga bidrag til papir²¹).

9. mai 1874 kunne LD skrive hjem at salmeboken «just nu har forladt Pressen».

Denne første madagassisk-lutherske salmebok (F 1/1874) ble trykt i 1000 eksemplarer²²). Den var på størrelse som en liten katekisme, 58 sider, smått trykk. Heldigvis er et eksemplar av den i behold på Universitetsbiblioteket i Oslo. På første side står:

FIHIRANA. Ny tontaina voalohany Antananarivo. Ny Norwegian Missionary Society. 1874.²³)

Før vi ser nærmere på den, må vi se litt på dens forutsetninger og bakgrunn.

II.

Vår misjon var dengang ganske ny på Madagaskar. De første norske misjonærer, *John Engh*¹⁾ og *Nils Nilsen*²⁾, var kommet til landet i 1866, den tredje, *Martinius Borgen*³⁾, i 1867. I slutten av 1867 hadde de fått sin første arbeidsplass, Betafo, og i 1869 var de to neste stasjoner grunnet, Masindranaina og Antsirabe. Det året fant de første dåpshandlinger sted i vår Madagaskarmisjon⁴⁾. Dermed var grunnen lagt til et madagassisk-luthersk menighetsliv.

Den første september 1869 kom et stort følge til Antananarivo. Det var biskop *Hans P. S. Schreuder*⁵⁾ med en flokk nye misjonærer: *Borchgrevink*, *Rosås*⁶⁾, *Stueland*, *Egenes*⁷⁾, *Pedersen*⁸⁾, *Wilhelmsen*⁹⁾ og *Nygaard*¹⁰⁾. Året etter kom Lars Dahle. Det var tydelig at de norske ville sette atskillig kraft inn i Madagaskarmisjonen.

Da den første salmeboken forelå var det således allerede nokså mange misjonærer der ute. Men arbeidet var helt i sin begynnelse. Og de første salmediktere var hva vi kaller «nykommere» alle tre. De hadde såvissst ikke fått rolige dager til å studere språket heller. CB begynte omtrent med én gang å arbeide som læge i hovedstaden, LS dro sørover som pionér i nye strøk, og LD gikk i gang med en presteskole bare 8 måneder etter sin ankomst til landet. Alle tre var dessuten ute på oppdagelsesreiser, til dels temmelig lange og besværlige. CB måtte også ofte av sted de mange dagsreiser til stasjonene i Betsileo for å yte misjonærene lægehjelp. De språklige hjelpemidler var ikke gode, en skikkelig ortografi var enda ikke fastsatt. Når alle disse ting tas i betraktning, må en si at det er litt av et under at disse menns salmer ble sunget i skoler, menigheter og hjem bare tre-fire år etter deres ankomst til landet.

Og salmene var gode. De har nok måttet fikses på i løpet av disse vel 70 år, men de lever, de synges, de elskes den dag i dag.

De fleste av dem hører til kjernen i den lutherske salmesang i by og bygd.

Men var det nødvendig med en egen luthersk salmebok? Dette spørsmål må besvares med et ubetinget ja.

Først og fremst fordi misjonærene var forpliktet gjennom sin preste-ed, sitt misjonsselskaps grunnregler og sin misjonærinstruks til å søke opprettet en evangelisk-luthersk gudstjeneste etter den norske kirkes forbilde¹¹). Til en sådan gudstjenesteordning hører tre bøker: Tekstbok, Salmebok og Alterbok.

På konferansen mars 1872 var disse ting på tale¹²). Det viste seg at misjonærene på hver stasjon, så snart de hadde fått en liten menighet, hadde oversatt det norske ritual på egen hånd, og således etablert en luthersk gudstjeneste på sin stasjon helt i overensstemmelse med sin instruks. Nå ble de enige om å samarbeide disse forskjellige oversettelser og få en ensartet orden. Den gamle instruks innrømmet ikke misjonærene anledning til noen saklige avvikelser fra Den norske kirkes ritual for sakramentforvaltningen, men ga noen frihet ved andre kirkelige handlinger, når forholdene gjorde det ønskelig.

Og nettopp hva Salmeboken angikk, måtte det være stor frihet. Det kunne ikke bli tale om å overføre Landstads salmebok til madagassisk. Men én ting måtte fastholdes: den unge misjonskirke måtte selv, gjennom sine misjonærer, ha den hele og fulle rådighet og myndighet over sin salmebok. For kirken der ute skulle være en bekjennelseskirke.

Dette markeres ved Katekismen 1871, Tekstboken 1873, Salmeboken 1874 og Alterboken 1878.

Men det var også noe annet som gjorde en egen salmebok absolutt nødvendig: det hymnologiske og kirkelige virvar.

III.

Da de første norske misjonærer kom til Madagaskar, 1866, hadde landet en regjerende dronning som var hedning (*Rasohérina* 1863—1868). Hun lot landet være åpent for misjonen, men de ledende kretser forholdt seg reservert overfor kristendommen.

Men da de 7 nye misjonærer kom til hovedstaden 1—9—1869

var det inntrådt en stor forandring. *Ranavalona II* hadde besteget tronen, hadde bekjent seg til kristendommen¹⁾, hadde latt seg døpe²⁾ sammen med sin statsminister, som ble hennes gemal, opprettet en egen hoffmenighet, og sørget snart for at de offisielle stats- og kommune-avguder ble brent³⁾. Dessuten lot hun utgå beskjed om at folk skulle sette opp forsamlingshus og be til Gud.

Det ble m. a. o. en slags statsreligion i nær tilknytning til Londonermisjonen (LMS), og det på et tidspunkt da folket ikke på noen måte hadde begrep om hva kristendom virkelig er.

Nå skulle det leses og bedes og synges alle steds⁴⁾. Og det skal være visst og sant: sangen bruste for fulle mugger. .

Madagasserne er gode og ivrige sangere, og meget musikalske. Omtrent alle kan synges. Og de lager selv understemmer, så det blir flerstemmig. Sam-klangen og sam-sangen kan være helt betagende.

De gamle hedenske «folketoner» virker sælsomt på oss. Der bolttrer de seg i de polyfone og i det dramatiske: harmonier, vekselsang, rollebytte, håndklapp, trommer og fløytefåt osv. Det er gjerne et sanglag som begynner og som fører an, men etter hvert oppjages stemningen, og de tilstedeværende drages med av tonenes og rytmens suggererende makt.

Ordene kommer i bakgrunnen. Aksent og versemål er det ikke så nøye med. Det kan være en slags «bunden stil», men ikke spor av rim, heller ikke synderlig rytmikk eller metrikk. Dog kan en ofte finne former for parallelismus membrorum. Det som gjør det til poesi er imidlertid noe annet, noe som henger sammen med anvendelsen av ordspråk, ordspill og underfundige talefigurer.

Da nå plutselig alle skulle holde kristelige søndagssamlinger, var det klart at det måtte bli de profesjonelle sanglag som fikk besørge «salmesangen». Og det gjorde de på ekte nasjonal manér. Ordene fant de i LMS' salmebok, det gjorde ingenting om strofene var for lange eller for korte, eller om betoningen ble bort i veggene gal. Misjonærene mistet fullstendig herredømmet over «salmesangen». De kjempet tappert mot uvesenet, skriver av en LMS's folk⁵⁾, men «hva kunne et dusin misjonærer utrette mot 300 000 mennesker?»⁶⁾

Her var den unge norske misjon i den lykkelige stilling at den ikke hadde slike tilhengermasser, men begynte fra grunnen av — ute på landsbygda. Våre misjonærer kunne da etter hvert bygge opp menighetsgudstjeneste og menighetsliv på et vederheftig grunnlag, svarende til det norske kristenlivs alvor. Visstnok benyttet de de første årene LMS' hymnebok⁷), for der var ingen annen. Men misjonærene selv ledet sangen i sine stasjonsmenigheter⁸), og så langt de ellers rakk ved hjelp av elever og medarbeidere. Hver ny norsk salme som ble oversatt, ga misjonærene en kjærkommen anledning til å fremme en virkelig kristen menighetssang.

Dahle skriver i et brev⁹) av 9—5—1871 om «salmesangen», og peker på at det ikke er bra med hedenske melodier til kristelige ord. Stemningen henger ved melodiene: «det er let at see paa de Syngendes Ansigter at deres hele Tanke er saa optagen med Melodien eller maaskee endog med en til samme oprindelig hørende, lystig Text. . .» Han nevner også at der ved sådan arv fra hedenskapet kleber noe urent og lettsindig. Og han konkluderer med at noe må gjøres — men hva?

Som en foreløpig utvei mener han at man må forsøke å hjelpe seg med et utvalg av rytmiske melodier, men han håper at misjons-selskapet med tiden må få ut en misjonær med musikalsk begavelse, som kunne «gripe de Accorder, som lyde fra Folkets egen sangbund», rense dem og gjøre dem anvendelige.

Tre år senere, da Dahle meldte at den første salmeboken (F 1/1874) hadde forlatt pressen¹⁰), kom han inn på hvor nødvendig det hadde vært å ta dette skritt. Han siterer en uttalelse av en av de engelske misjonærer om sangen i landsmenighetene, hvor sangerne «ikke blot skraale som en Katteflok og le og støie, men høre ogsaa i Regelen til de sletteste Folk¹¹) i Menigheden»— Og Dahle tilføyer at han ofte nok hadde vært vitne til dette «utaa- lelige Skraal, men saalænge vi ikke havde vor egen Sangbog, med vore egne kjendte Melodier, faldt det vanskeligt at faa Bugt med dette Uvæsen. Dette var derfor ogsaa en av de vægtigste Grunde, som bevægede os til at faa istand vor ny, lille Sangbog».

settelse» ligger så fjernt fra originalen, dels dårligere, dels bedre, at det bare bli ren strid om ord om en gassisk salme skal kalles oversettelse eller original.

Både Dahle og Stueland ga seg i kast med den oppgave å overføre «O Herre Krist dig til oss vend» til madagassisk. Resultatene ble meget gode, men tillike meget forskjellige. Begge ble tatt inn i Fihirana og synges den dag i dag. Folk aner ikke at det er «samme» salme.

Stundom har oversetteren tatt et annet versemål, som f. eks. CB da han gjenga «Som den gyldne sol frembryter» i versemålet «Jesu, din søde forening at smage». Det samme gjorde *Johannes Johnson*²⁾ da han oversatte *Rajaobelona's*³⁾ salme «Mba iraho ny Fanahy» til norsk. Istedenfor originalens fire 12-linjers vers⁴⁾ skapte Johnson en norsk salme med omtrent samme innhold på fem 8-linjers-vers⁵⁾.

Heldigvis har vi mange holdepunkter til identifisering av de madagassiske salmer: henvisninger i registret til nr. i «Gamle Landstad» (GL), originalforfatterens og oversetterens navn i registrene, henvisninger til nr. i tidligere utgaver samt melodiangivelser. Og første utgaves register er gjengitt på norsk av Dahle i Norsk Misjonstidende (NM).

En spesiell vanskelighet føles meget sterkt når det gjelder å oversette til en bestemt metrisk ramme: de madagassiske ord er som regel meget lange. «Så har Gud elsket verden» er 7 stavelser på norsk. På gassisk uttrykkes det så: «Toy izao no nitiavan' Andriamanitra izao tontolo izao» — 21 stavelser. Til gjengjeld er språket meget vokalrikt, for det meste består stavelsene av én konsonant og én vokal, etter formen: Ra-na-va-lo-na. Det gjør språket fortrinlig skikket for versformen. På norsk kan vi «henge opp» inntil 7 konsonanter på en eneste vokal (f. eks. «skjelmsk») eller la opp til 6 vokaler stå uten konsonanter imellom (f. eks. «saueøye»). På madagassisk gir ikke lydlovene så store spillerom. Der ender alle stavelser og alle ord på en vokal, og de fleste ords siste stavelse er -na, -ka, -tra, -ny, -sy, osv. Det blir da meget lett å finne rim. Dertil kommer at pronominalsuffiksene legger rimene like for hånden. Se litt på disse ord:

tro	fi-no-a-na
din tro	ny fi-no-a-nao
vår tro	ny fi-no-a-ntsi-ka
håp	fa-na-n-te-na-na
ditt håp	ny fa-na-n-te-na-nao
vårt håp	ny fa-na-n-te-na-ntsi-ka
kjærlighet	fi-ti-a-va-na
din kjærlighet	ny fi-ti-a-va-nao
vår kjærlighet	ny fi-ti-a-va-ntsi-ka

Ordene hykler og hykleri, som forekommer så ofte i evangeliene, kan ikke få plass i noe madagassisk vers. For det heter henholdsvis:

mpi-ha-tsa-ra-ve-la-tsi-hy, og: fi-ha-tsa-ra-mbe-la-tsi-hy.

Det madagassiske språk er meget rikt, det har et utrolig stort oppkomme av uttrykksmidler å øse av. Man står aldri fast, alt kan sies, ja sies på en klar, smidig, elegant måte. Skal vi oversette virkelig god gassisk til norsk, må nok vi bruke fullt så mange ord. Se f. eks. denne eldgamle hymne, nr. 148 i LMS' hymnebok 9/1870, fra forfølgelsestiden, og sammenlign med pastor *Meegs*⁶⁾ utmerkede oversettelse:

Tavim-bilany ny aina	Som en ussel lergryte er livet
Tsy hit'izay havakian'	Ingen vet når den brytes.
Fofonahandro ny aina,	Som damp fra en kokende gryte (er livet)
Tsy hit'izay halevonan'	Ingen vet hvor den farer.
Tsy' mpiry no ho tanora,	Blott en gang vi eier vår ungdom,
Indray mitorak' hiany,	Som et kast gjennom luften vi går,
Ny faty mpanazakazak'	Døden er en hurtig løper,
Jehovah Tompo ny aina. ⁷⁾	Skaperen er livets Herre. ⁸⁾

Jeg håper disse opplysninger vil ha gitt et inntrykk av at ordet «oversettelse» betyr noe annet i denne artikkel enn det vi ellers er vant til.

V.

Salmeboken (*Fihirana* 1/1874) innledes med et forord (selvfølgelig på madagassisk): Se her kommer denne lille Sangboken. Det er fra europeiske salmer, som kristne i hjemlandet er glad i, at vi

har tatt de fleste av disse salmer. Så har vi da oversatt dem til madagassisk. Med hensyn til det formelle, har vi bestrebet oss for å oppfylle 3 krav: 1) at antallet stavelser i hver linje skal være riktig, 2) at vekslingen mellom aksentuerte og uaksentuerte stavelser skal være korrekt, 3) at det skal være enslags likhet mellom ordklangen i slutten av linjene, det som kalles «Riim» eller «Rhyme».

Her ser vi at de var enige om å gå inn for *versemål, rytme og rim*.

De engelske satte store øyne. De hadde nok ventet at de norske skulle nøye seg med å bruke LMS' salmebok. Men nå så de et nytt bevis på at «the poor Norwegians» hadde sine egne selvstendige planer. Og det verste var at NMS kom LMS litt i forkjøpet her.

Rev. J. Richardson var de engelskes salme-ekspert. Han var kommet ut i 1869 (samme år som CB og LS), og var en fremragende sangpedagog og salmedikter. Han skrev en artikkel i *The Antananarivo Annual*, II, 1876, hvor han omtalte vår misjons salmebok og ga både ros og ris, især det siste. «The defects noticeable in their book are as follows: The hymns on the whole are far too long, and must prove wearisome at times», hvorpå han nevner en på 15 fire-linjersvers, nr. 43. Dette var jo forferdelig for LMS som pleier å synge salmene stående, men i våre menigheter, hvor salmen fremdeles er på 15 firelinjers vers, kunne den godt vært dobbelt så lang! «There are identical rhymes in some places, in spite of all their care», dessuten noen umulige konsonant-kombinasjoner. Men litt ros må man jo også gi: «They deserve all praise for what they have done; and their book being used only in their own churches, and immediately under their own control, they are able to insist upon a more severe and classical style than is possible with the L.M.S. missionaries.»¹⁾

Det er meget maktpåliggende for Richardson å få slå fast at LMS var først når det gjaldt 1) å forfatte sanger på madagassisk (1828), 2) å skrive salmer med verse-mål og rytme (1860-årene) samt 3) å utgi en salmebok «in which all the hymns are rhythmical». De to første påstander er selvsagt riktige, men når det gjelder den tredje er det unektelig litt merkelig at den ellers så nøyaktige Richardson, som skrev denne artikkel så nær begivenhetene som i november 1876²⁾, daterer den norske salmebok til 1875³⁾, *hvorved det ser ut som om LMS' bok kom før NMS'!*⁴⁾ Richardson har kom-

met i skade for å flytte NMS' bok fra dens rette plass, mai 1874, til et steds ute i året 1875. —

Det er meget interessant å se hvilke salmer og sanger våre første misjonærer regnet for å være mest nødvendige for en ny luthersk kirke og dens menighetsliv. Her får vi på en måte en fortegnelse over de salmer som disse misjonærer hadde båret med seg i sine hjertes fra hjemlandets kirke og kristenliv som de beste kjernesalmer fra 1860-årene.

I innholdsfortegnelsen på norsk i NM 1874 er nr. 14 uteglemt. Det var «Et barn er født i Betlehem». Salmene var ordnet således:

Inngangssalmer	nr. 1—5
Utgangssalmer	nr. 6—10
Julesalmer	nr. 11—16
Påskesalmer	nr. 17—21 samt 43
Pinsesalmer	nr. 22—25
Alminnelige salmer om omvendelse, tro, dom osv.	nr. 26—38 samt 48—50
Dåpssalmer	nr. 39—40
Nadverdsalmer	nr. 41, 42 og 44
Gravsalme	nr. 45
Morgen og aften	nr. 46 og 47

Jeg gir et register over de 50 salmer i F 1/1874. Det anfører Dahles norske form i NM 1874, deretter forfatter-initialer, og henvisning til det tilsvarende nummer i «Gamle Landstad» (GL), Landstads reviderte (LR) og Organisasjonenes sangbok (OS). Neste kolonne angir det opprinnelige språk (t betyr tysk, d betyr dansk, osv.), og til slutt det hundre-år salmen kan føres tilbake til.

Register til FIHIRANA 1. utg. 1874.

Nr.	Dahles benevnelse i NM	Ff	GL	LR	OS	sp	årh.
1.	Søde Jesu, vi er her	CB	4	9	29	t	16-t
2.	O Herre Christ, dig til os vend	LD	5	8	50	t	16-t
3.	Do. oversat af Stueland	LS	5	8	50	t	16-t
4.	O Lue fra Guds Kjærlighed	LD	20	428	56	d	17-t
5.	Min Sjæl nu lover Herren	CB	77	555	428	t	15-t
6.	Nun, Gott Lob, es ist vollbracht	LD	86	nei	nci	t	16-t

Nr.	Dahles benevnelse i NM	Ff	GL	LR	OS	sp	årh.
7.	Lov og Tak og evig Ære	LD	26	54	782	d	16-t
8.	1 Ps, paa Mel.: Søde Jesu, vi er her	LD	nei	nei	nei	m	18-t
9.	Skriv dig, Jesu, paa mit Hjerte	LD	330	312	795	d	16-t
10.	O salig den, Guds Ord har hørt	LD	87	58	nei	n	17-t
11.	Et lidet Barn saa lysteligt	LD	132	nei	nei	l	13-15-t
12.	Af Stueland, original	LS	nei	nei	nei	m	18-t
13.	Her komme dine arme Smaa	CB	130	108	513	d	17-t
14.	(Et Barn er født i Betlehem)	CB	138	116	nei	l	13-15-t
15.	I denne søde Juletid	CB	134	121	nei	d	17-t
16.	Dit Navn o Jesu, vinker mig	LD	177	158	9	t	16-t
17.	Se, hvor nu Jesus træder	CB	300	285	199	d	16-t
18.	Jesus lever, Graven brast	LD	351	337	485	n	17-t
19.	Som den gyldne Sol frembryder	CB	346	341	492	d	16-t
20.	Til Himmels for den Herre Christ	CB	nei	nei	nei	l	13-15-t
21.	Drag, Jesu, mig	LD	414	408	494	t	16-t
22.	Nu nærmer sig vor Pinsefest	CB	421	419	nei	d	16-t
23.	Gud Helligaand, i Tro os lær	LD	27	6	nei	t	15-t
24.	O Helligaand, kom til os ned	LD	19	38	49	t	16-t
25.	Aand over Aander, kom ned fra det	LD	432	439	1	n	17-t
26.	Et er nødigt, dette Ene	CB	534	568	162	t	16-t
27.	Af Stueland, original	LS	nei	nei	nei	m	18-t
28.	Vor Gud, han er saa fast en Borg	CB	266	243	266	t	15-t
29.	Alene Gud i Himmerig	CB	11	21	nei	gr	før 300
30.	Vi tro, vi alle tro paa Gud	CB	12	32	nei	t	15-t
31.	Jeg ved et Land af idel Lys	CB	nei	nei	nei	s	18-t
32.	Hvordan takke vi vor Herre	CB	151	137	122	d	17-t
33.	Det er forvist paa Tiden snart	LD	573	90	nei	l	10-13-t
34.	Idag er Naadens Tid	LD	387	608	80	t	17-t
35.	Ak, vidste du, som gaar i Syndens	LD	507	530	103	d	17-t
36.	Af Stueland, original	LS	nei	nei	nei	m	18-t
37.	Jeg er et lidet Barn og svag	CB	nei	nei	nei	t	17-t
38.	Vaagner op, en Stemme lyder	CB	nei	89	nei	t	15-t
39.	O Gud, som Barn har kjær	CB	nei	nei	nei	d	17-t
40.	Enhver, som tror og bliver døpt	LD	34	662	nei	d	16-t
41.	O Jesu, naar jeg tænker paa	CB	312	295	nei	d	16-t
42.	Af Stueland, original	LS	nei	nei	nei	m	18-t
43.	Gak under Jesu Kors at staa	CB	331	313	nei	d	16-t
44.	O Jesu søde, Jesu dig	LD	70	711	460	d	16-t
45.	Med Sorgen og Klagen hold Maade	LD	528	571	nei	l	300-600
46.	Nu er Natten omme	CB	nei	nei	nei	n	18-t
47.	Dagen snart er svunden hen	CB	nei	nei	nei	d	16-t
48.	Ingen finder frem til den	CB	nei	529	235	s	18-t
49.	Langt ovenfor den Taaresky	CB	nei	nei	nei	d	17-t
50.	Amen, Jesus han skal raade	CB	nei	nei	nei	d	17-t

En optelling etter denne liste gir følgende resultat: Borchgre-vink 25, Dahle 20, Stueland 5. M. h. t. språklig opprinnelse blir det:

gresk	1	(nr. 29)
latin	5	(nr. 45, 33, 14, 20, 11)
tysk	15	(derav Luther nr. 28 og 30)
dansk	18	(Kingo 10, Brors. 5, N. Brors, Boye, ukj.)
svensk	2	(Linderot nr. 48, Rosenius nr. 31)
norsk	4	(Joh. Nord. Brun 3, ukj. 1)
madagassisk	5	(Stueland 4, Dahle 1)
	—	(hvis doubl regnes for 1, blir det 14 tyske
	50	og 49 i sum)

Opprinnelsen i kirketider blir:

fra før år 300	1	(nr. 29)
fra ca. 300—600	1	(nr. 45)
fra 600—1000	0	
fra 1000—1300	1	(nr. 33)
fra 1300—1500	3	(nr. 14, 20, 11)
fra 1500-tallet	5	(Luther 2, Gramann, Ringw, Nicolai)
fra 1600-tallet	18	(tyske 8, Kingo 10)
fra 1700-tallet	13	(Brors 5, Nils Br 1, Brun 3, Zinzend 1, Boye 1, ukj. tysk 1, ukj. dansk 1)
fra 1800-tallet	8	(Rosenius, Linderot, ukj. n, LS 4, LD 1)
	—	(hvis doubl regnes for 1 reduseres de fra
	50	1600-t til 17, og summen til 49)

Og m. h. t. salmebøker får vi:

35 står i GL

35 står i LR

22 står i OS

5 er originale gass

8 oversatte står ikke i noen av de 3 bøker. Disse er:

nr. 20: Til himmels for, Coelos ascendit hodie. Hauges salmebok.⁵⁾

nr. 31: Jeg ved et land, fra Ahnfelts sanger. Ff: Rosenius.⁶⁾

nr. 37: Jeg er et lidet barn, Av Zinzendorff, fra Harpen 4/1863.⁷⁾

nr. 39: O Gud som Børn har kjær, en felles-nordisk barnesang(?)⁸⁾

nr. 46: Nu er natten omme, — norsk morgenvers?

nr. 47: Dagen snart er svunden. Av Kingo. Hauges salmebok.

nr. 49: Langt overfor den taagesky, av Brorson. Oftedals Basunrøst.

nr. 50: Amen, Jesus nu skal. Av Nils Brorson. Oftedals Basunrøst.

Det er interessant å se at ikke mindre enn 16 av disse nr. gjenfinnes i den nåværende Santal Rymn Book, se Gausdal: Contrib.

pag. 24 ff, nemlig 1 (301), 2 og 3 (308), 5 (235), 7 (203), 9 (216), 13 (287), 14 (29), 19 (228), 20 (357), 21 (364), 24 (97), 28 (9), 29 (378), 43 (64) og 50 (238).

Allerede året etter ble en ny og forøket utgave trykt (F 2/1875). Den hadde 35 nye salmer, ialt 85, og ble trykt i 3500 eksemplarer. Og i 1878 kom 3. utgave med 138 salmer.

De 50 salmer fra den første salmeboken har på noen ganske få unntagelser nær beholdt sin plass i luthersk salmesang den dag i dag, og vil synges og elskes så lenge det finnes evangelisk kristendom på Madagaskar.

NOTER

Avsnitt I.

¹⁾ født 1841, cand. med. 1866, cand. theol. 1869, ordinert av biskop Schreuder i Zululand 16—7—69, kom til Antananarivo 1—9—69, lægemisjonær, misjonsprest, tilsynsmann, hjem 1912, døde i Kristiania 1919. — ²⁾ født 1836, gift med dr. B. 1870, død i Oslo 1924. — ³⁾ åpnet 15—2—1872. — ⁴⁾ trykt i Norsk Missions-Tidende (forkortes NM) juli 1873, pag. 265—267. — ⁵⁾ id. pag. 267. — ⁶⁾ id. pag. 265. — ⁷⁾ NM mai 1874, pag. 170 f. — ⁸⁾ født 1843, Klæbu seminar, Misjonsskolen, universitetsstudier, ordinert 2—6—1870 av biskop Schreuder, kom til Antananarivo 16—9—1870, misjonsprest, tilsynsmann, hjem 1887, generalsekretær for NMS, død i Stavanger 1925. — ⁹⁾ åpnet i Antananarivo 22—5—1871. — ¹⁰⁾ NM mai 1874, pag. 170. — ¹¹⁾ Vi forkorter: CB betyr Borchgrevink. — ¹²⁾ NM aug. 1874, pag. 290. — ¹³⁾ M. J. Meeg skriver i NMT 1904, pag. 266, at vår første salmebok inneholdt 37 salmer. Jeg har ikke kunnet finne hans feilkilde. Se også John Stene i Fra Norges Innsats, festskrift for Dahle, Stavanger 1921, pag. 78 («nogen og tredive salmer»). — ¹⁴⁾ født 1843, misjonsskolen, ordinert av Schreuder 16—7—1869, kom sammen med Borchgrevink til Antananarivo 1—9—69, grunnla Fisakana stasjon 25—5—1871, hjem 1894, død 1930. — ¹⁵⁾ se f. eks. forhandlingene på konferansen Masinandraina 13. og 14. mars 1872, NM aug. 1872, pag. 300 f. — ¹⁶⁾ Dahle: Tilbakeblikk, II, pag. 113. — ¹⁷⁾ LD, forkortelse for Lars Dahle. — ¹⁸⁾ Johannes Gausdal: Contributions to Santal Hymnology (Bibl. Norv. Sacr. XI, Bergen 1935), pag. 6, og sammes: Santalmisjonens historie på misjonsmarken, Oslo, 1937, pag. 29—30. — ¹⁹⁾ født omkr. 1863, elev av 2. kull ved presteskolen, 1867—81, ordinert til prest 28—8—1887 av Lars Dahle, har vært i Norge i 1880-årene og i 1930-årene, lever enda (1946). — ²⁰⁾ NMS' trykkeri begynte å arbeide i november 1877, se min artikkel: «Trykk-svarten og Misjonen i NMT, hefte II, 1938, pag. 60 ff. — ²¹⁾ ifølge meddelelse fra LD. — ²²⁾ LD i NM 1874, pag. 290. — ²³⁾ Fihirana betyr sangbok eller salmebok. Resten betyr: Trykt, som første utgave, i Antananarivo.

Avsnitt II.

¹⁾ født 1833, grunnla den første misjonsstasjonen, Betafo, 4—12—1867, hjem 1899, død 1900 i Stavanger. — ²⁾ 1834—1923. — ³⁾ født 1834, først Madagaskarmisjonær, så misjonær i Zululand, død 1915. — ⁴⁾ 11—4—1869: Johannes og Esaias, Betafo. Tre uker etter ble 4 menn til døpt. — ⁵⁾ se min artikkel om Biskop Schreuders befatning med Madagaskarmisjonens grunnleggelse i TTK 1938. — ⁶⁾ Torkel Guttormsen Rosaas, 1841—1913. — ⁷⁾ David Egenes, 1838—1921. — ⁸⁾ Peder Pedersen 1839—80. — ⁹⁾ Hans W., 1841—86. — ¹⁰⁾ Jørgen N., 1840—93. — ¹¹⁾ I Halfdan Sommerfelt: Den Norske Zulumission, 1865, står NMS' grunnregler pag. 345 f og instruksene for misjonærene, pag. 349 f. — ¹²⁾ NM aug. 1872, pag. 300.

Avsnitt III.

¹⁾ Fra 28. okt. 1868 begynte offentlige gudstjenester på slottet ved innfødte predikanter. — ²⁾ 21. febr. 1869. ³⁾ 8. og 9. sept. 1869. — ⁴⁾ LMS regnet med å ha ca. 13 000 «Adherents» i 1867. Men under de nye forhold steg tallet slik at de i 1870 anga dem til 230 000. — ⁵⁾ Rev. J. Richardson, som kom ut i 1869. — ⁶⁾ The Antananarivo Annual and Madagascar Magazine, nr. II, 1876, pag. 27. — ⁷⁾ 1. utg. var trykt allerede i 1828 (i 800 eks.), en senere utg. i 1836 (i 4500 eks.). Under forfølgelsene ble utgaver av boken trykt i London og smuglet inn til forfulgte kristne. Et eks. av 5. utg., London 1848, skal være i behold. Den hadde 168 hymner. Det hadde også 7. utg. 1864, men 8. og 9. utg. (London 1869 og 70) hadde 181, idet noen av de engelske misjonærer på 1860-tallet hadde diktet noen nye salmer. Jeg har et eks. av 9/1870. De aller fleste hymner er uten versemål og rim. Ikke bare NMS, men også LMS anså denne hymnebok for å være helt utilfredsstillende. — ⁸⁾ Borchgrevink var i april 1870 i Betafo kirke: «Sangen, der ledes af Fru Engh, var kraftig, men vi havde endnu ingen af vore lutherske Salmer, men maatte bruge Independenternes Salmebog» — Erindringer fra de første femti-aar af Det Norske Missionss. Arb. paa Madag. Af Chr. Borchgrevink, Stvgr. 1921, pag. 26. — ⁹⁾ NM nov. 1871, pag. 424 f. — ¹⁰⁾ NM aug. 1874, pag. 290 ff. — ¹¹⁾ «of the very lowest moral karakter» — NM aug. 1874, pag. 288.

Avsnitt IV.

¹⁾ NM aug. 1874, pag. 290. Se også L. Dahle: Tilbakeblikk, II, 1923, pag. 113: «hvad mine tildels temmelig frie oversættelser angaar, saa har visst ingen en stærkere følelse end jeg selv av, hvor langt de staar tilbage for de herlige originaler. Jeg faar kanske trøste mig med det gamle ord, at «kun en mester kan gjøre mesterstykker, men en stymper gjør hvad han kan.» — ²⁾ født 1864, cand. teol. 1889, misjonsprest på Madagaskar 1892—1911, død i Oslo 1916. — ³⁾ madagassisk prestelærer, født ca. 1868, ordnert 9—6—1893, var i Norge 1901, salmedikter, død 10—1—1938. — ⁴⁾ F 14/1903 til F 23/1929 er det nr. 292. — ⁵⁾ LR nr. 783. — ⁶⁾ Martin

Julius Meeg, født 1851, utsendt 1880, hjem 1904. — 7) LMS har for lenge siden kassert denne hymne. Den har som man ser en metrisk ramme på fire 8-stavelers linjer. Men ordenes betoning er helt bakvendt, og rim er overhodet ikke tenkt på. — 8) NMT, Aarhus 1904, pag. 261.

Avsnitt V.

1) pag. 32. — 2) se pag. 28. — 3) pag. 29. — 4) pag. 28: «In the early part of 1875» utga LMS en «hymn and tune book» ... «in which all the hymns are rhythmical» ... kfr. pag. 29: «In 1875, the Norwegians also got out a hymn book for their own use...» Her ser det ut som om LMS' bok er fra begynnelsen av 1875 og NMS' litt senere på året. — 5) Nr. 20 står i Hauge, Udkast, 1863 nr. 286, Hauges Salmebog 1873, nr. 234. Jfr. LR 414 og NN 317, som imidlertid regnes for original Støylen. — 6) Nr. 31 er ifølge meddelelse fra skolestyrer Lars Ånestad forfattet av Rosenius. Ord og melodi står i Ahnfelts sanger. I min utgave (Åndelige Sanger ... Oscar Ahnfelt, andra Häftet, 38/1873) er det nr. 21. — 7) Ifølge meddelelse fra prost P. E. Rynning er denne salme av Zinzendorff: «Ich bin ein kleines Kindelein», 1723, oversatt av Stef. Due i Harpen 4/1863, trykt i Stavanger. — 8) Opprinnelsen til nr. 39 er en uløst gåte. Dahle anfører at den skal være en oversettelse. Men versemålet må være forandret, og Dahles benevnelse «O Gud, som Børn har kjær» kan muligens være en feil for «O Gud som Børnene har kjær». Etter korrespondanse med prost Rynning og skolestyrer Ånestad (hvem jeg skylder takk for velvillig og verdifull hjelp i flere spørsmål), er jeg blitt stående ved å oppføre denne sang som opprinnelig dansk fra 1700-tallet. Den var kjent i Sverige før år 1780 og var kommet fra Danmark (eller Norge).